اخبار و اسناد
ابوالحسن صبا

در مطبوعات و آرشیو اسناد ملی

به کوشش

مهدی نورمحمدی

مؤسسه‌ی فرهنگی‌ـ هنری ماهور
تهران ۱۴۰۲

فهرست

مقدمه ۱۱

اخبار ۱۵

۱. اعلان کنسرت ابوالحسن صبا و ملوک ضرابی در گراند هتل ۱۷
۲. اعلان کنسرت ابوالحسن صبا و ملوک ضرابی در گراند هتل ۱۷
۳. اعلان کنسرت ابوالحسن صبا و ملوک ضرابی در سالن سینما پالاس ۱۷
۴. اعلان کنسرت ابوالحسن صبا، استوار و روح‌بخش در کلوپ ارامنه ۱۸
۵. اعلان کنسرت جامعهٔ باربد و صبا به افتخار فضل‌الله بایگان ۱۹
۶. گزارش کنسرت جامعهٔ باربد و صبا به افتخار فضل‌الله بایگان ۱۹
۷. اعلان کنسرت صبا، کاموسی و قمرالملوک وزیری در سالن سینما تهران ۲۴
۸. اعلان کنسرت صبا، کاموسی و قمرالملوک وزیری در سالن سینما تهران ۲۴
۹. اعلان برنامهٔ کلاس حبیب سماعی توسط صبا و مرتضی عبدالرسولی ۲۴
۱۰. اعلان کنسرت صبا و پری آقابابف به افتخار معزدیوان فکری در سالن سیرک ۲۵
۱۱. اعلان فروش صفحات گرامافون کمپانی کلمبیا با نوازندگی ابوالحسن صبا ۲۵
۱۲. اعلان فروش صفحات گرامافون سرود به افتخار فوزیه با نوازندگی صبا ۲۶
۱۳. انتشار مطلبی دربارهٔ صبا به قلم «ا ـ د» در مجلهٔ اطلاعات هفتگی ۲۶
۱۴. اعلان کلاس آموزش ویلن مهدی عامری، شاگرد صبا ۳۱
۱۵. انتشار مطلبی در وصف صبا ۳۲
۱۶. گزارشی از کنسرت صبا، ملوک ضرابی و اسماعیل مهرتاش ۳۳
۱۷. اعلان انتشار دورهٔ دوم ویلن ردیف ابوالحسن صبا ۳۴

۱۸. اعلان کنسرت صبا و عده‌ای از اساتید به یادبود حسین سنجری ۳۴
۱۹. اعلان انتشار چاپ دوم کتاب اول و کتاب دوم ابوالحسن صبا ۳۵
۲۰. اعلان کنسرت صبا و ملوک ضرابی به افتخار معزدیوان فکری ۳۵
۲۱. انتشار مقالهٔ «پنج ضرب و هفت ضرب» نوشتهٔ ابوالحسن صبا ۳۶
۲۲. انتشار مطلبی دربارهٔ ابوالحسن صبا در مجلهٔ چنگ ۳۸
۲۳. اعلان انتشار ردیف سوم صبا در روزنامهٔ اطلاعات ۴۱
۲۴. اعلان کنسرت صبا و جواد معروفی در سینما متروپل ۴۲
۲۵. اعلان انتشار کتاب «هفتصد ترانه» به انضمام نت آهنگ‌های محلی ۴۲
۲۶. مطلبی دربارهٔ ابوالحسن صبا به قلم «ابوالحسن احتشامی» ۴۳
۲۷. مطلبی دربارهٔ ابوالحسن صبا به قلم «منوچهر محمودی» ۴۹
۲۸. مطلبی دربارهٔ ابوالحسن صبا به قلم «ر. م» در مجلهٔ تهران مصور ۵۱
۲۹. مطلبی دربارهٔ ابوالحسن صبا در سالنامهٔ پارس ۵۸
۳۰. قسمت اول شرح زندگی صبا در مجلهٔ موزیک ایران ۵۹
۳۱. قسمت دوم شرح زندگی صبا در مجلهٔ موزیک ایران ۶۱
۳۲. قسمت سوم شرح زندگی صبا در مجلهٔ موزیک ایران ۶۳
۳۳. قسمت اول مقالهٔ «سنتور» به قلم ابوالحسن صبا ۶۶
۳۴. کنسرت صبا در رشت و انزلی در مجلهٔ موزیک ایران ۶۸
۳۵. قسمت دوم مقالهٔ «سنتور» به قلم ابوالحسن صبا ۶۸
۳۶. بقیهٔ قسمت دوم مقالهٔ «سنتور» به قلم صبا ۷۱
۳۷. بقیهٔ قسمت دوم و قسمت سوم مقالهٔ «سنتور» به قلم ابوالحسن صبا ۷۴
۳۸. بقیهٔ قسمت سوم مقالهٔ «سنتور» به قلم صبا ۷۷
۳۹. بقیهٔ قسمت سوم مقالهٔ «سنتور» به قلم صبا ۷۸
۴۰. بقیهٔ قسمت سوم مقالهٔ «سنتور» به قلم صبا ۸۱
۴۱. مقاله‌ای دربارهٔ صبا در مجلهٔ سپید و سیاه نو ۸۳
۴۲. بقیهٔ قسمت سوم مقالهٔ «سنتور» به قلم صبا ۸۷
۴۳. مقالهٔ «گرد نقطه‌دار» به قلم ابوالحسن صبا ۸۸
۴۴. مقالهٔ «حلزون» به قلم ابوالحسن صبا ۹۰
۴۵. مقالهٔ «بحث و انتقاد دربارهٔ اختلاف ربع پرده» به قلم صبا ۹۱
۴۶. دعوت از نوازندگان برای تکمیل کادر نوازندگی ارکستر زیر نظر صبا ۹۴
۴۷. خلاصهٔ بیانات صبا در جلسهٔ معارفهٔ نوازندگان ارکستر بزرگ ۹۵

۴۸. عقیدهٔ صبا دربارهٔ «بیات ترک و بیات اصفهان» ۹۷
۴۹. سؤال مجلهٔ اطلاعات هفتگی از صبا دربارهٔ آثارش ۹۸
۵۰. شرح حال کوتاهی از صبا در مجلهٔ خواندنی‌ها ۹۹
۵۱. شرح حالی از ابوالحسن صبا به قلم کریم فکور ۱۰۱
۵۲. عقیدهٔ ابوالحسن صبا دربارهٔ موسیقی به قلم خودش ۱۰۵
۵۳. معرفی کلاس موسیقی صبا در مجلهٔ موزیک ایران ۱۰۷
۵۴. آخرین نوشتهٔ ابوالحسن صبا با عنوان «هنر یا زندگی؟» ۱۰۸
۵۵. نوشتهٔ روح‌الله خالقی به مناسبت درگذشت صبا در مجلهٔ سخن ۱۱۰
۵۶. نوشتهٔ روح‌الله خالقی به مناسبت درگذشت صبا در مجلهٔ موسیقی ۱۱۲
۵۷. برگزاری مجلس یادبود ابوالحسن صبا ۱۱۸
۵۸. مطلبی با عنوان «صبا مرد» به مناسبت درگذشت صبا ۱۱۹
۵۹. مطلبی با عنوان «زندگی و مرگ یک استاد بزرگ» ۱۲۱
۶۰. مطلبی با عنوان «ساز شکسته» به مناسبت درگذشت صبا ۱۲۲
۶۱. مطلبی با عنوان «شمعی که خاموش شد» دربارهٔ صبا ۱۲۷
۶۲. مطلبی دربارهٔ درگذشت ابوالحسن صبا ۱۳۱
۶۳. مطلبی دربارهٔ درگذشت صبا به قلم محمدجواد تربتی ۱۳۹
۶۴. شعری در رثای ابوالحسن صبا سرودهٔ شهرآشوب..... ۱۴۰
۶۵. مطلبی دربارهٔ درگذشت ابوالحسن صبا به قلم کریم فکور ۱۴۱
۶۶. مطلبی با عنوان «شمعی که خاموش شد» دربارهٔ صبا ۱۴۴
۶۷. مطلبی به مناسبت چهلم صبا به قلم جلال میزبان ۱۴۶
۶۸. «چند خاطره از صبا» گردآوردهٔ حسین بنی‌احمد ۱۴۹
۶۹. نوشتهٔ زاون هاکوپیان مدیر مجلهٔ موسیقی دربارهٔ صبا ۱۵۳
۷۰. نوشتهٔ دکتر مهدی برکشلی دربارهٔ ابوالحسن صبا ۱۵۵
۷۱. مادهٔ تاریخ وفات صبا، سرودهٔ جلال همایی ۱۵۸
۷۲. خاطرات ژالهٔ صبا از پدرش در مجلهٔ موسیقی ۱۵۹
۷۳. مقالهٔ «تأثیر وزیری در صبا» به قلم روح‌الله خالقی ۱۶۳
۷۴. مقالهٔ «صبا و سنتور» به قلم حسین صبا ۱۷۱
۷۵. مقالهٔ «اصالت هنری صبا» به قلم حسین دهلوی ۱۷۵
۷۶. مقالهٔ «صبا و آهنگ‌های محلی» به قلم لطف‌الله مبشری ۱۷۶
۷۷. مقالهٔ «روش تدریس استاد» به قلم مهدی مفتاح ۱۸۰

۷۸. مقالهٔ «صبا که بود و چه بود» به قلم محمود مستشاری ۱۸۶
۷۹. مقالهٔ «آخرین ساعات عمر صبا» به دکتر تقی تفضلی ۱۹۲
۸۰. مقالهٔ «خاطرهٔ یک دیدار» به قلم هرمز فرهت ۱۹۵
۸۱. مقالهٔ «سه‌تار صبا» به قلم دکتر تقی تفضلی ۱۹۹
۸۲. مقالهٔ «اشاره‌ای به خصوصیات هنری صبا» به قلم حسین ناصحی ۲۰۶
۸۳. مقالهٔ «نکته‌هایی از ویلن صبا» به قلم حسن تجویدی ۲۰۹
۸۴. مقاله‌ای دربارهٔ زندگی صبا به قلم منوچهر جهانبگلو ۲۱۲
۸۵. مطلبی دربارهٔ تهیهٔ مجسمهٔ صبا در ایتالیا ۲۲۰
۸۶. مطلبی با عنوان «یادبودهایی از صبا» ۲۲۰
۸۷. دستور شاه به جمع‌آوری و ضبط آثار صبا ۲۲۱
۸۸. مقالهٔ «وحشت در گورستان» به مناسبت درگذشت صبا ۲۲۱
۸۹. مقالهٔ «استاد ابوالحسن صبا» به قلم روح‌الله خالقی ۲۲۴
۹۰. پاسخ مجلهٔ موزیک ایران به حسین یوسف‌زمانی در خصوص صبا ۲۲۹
۹۱. نوشتهٔ مجلهٔ موزیک ایران دربارهٔ صبا ۲۲۹
۹۲. مقالهٔ «شخصیت استاد صبا» به قلم فریدون رهنما ۲۲۹
۹۳. «یادداشت‌هایی از صبا» به کوشش فریدون رهنما ۲۳۳
۹۴. نوشتهٔ ابوالحسن صبا دربارهٔ ایرج‌میرزا ۲۳۹
۹۵. مقالهٔ «خاندان صبا» به قلم دکتر محمدجعفر محجوب ۲۴۱
۹۶. برگزاری یادبود صبا در انجمن فرهنگی ایران و شوروی ۲۵۳
۹۷. برگزاری مجلس یادبود صبا در تالار فرهنگ ۲۵۴
۹۸. نامیده شدن ارکستر شمارهٔ یک موسیقی ملی به نام ارکستر صبا ۲۵۴
۹۹. نامهٔ کلنل وزیری دربارهٔ ابوالحسن صبا ۲۵۴
۱۰۰. قسمت اول یادداشت‌های صبا دربارهٔ تنبک ۲۵۹
۱۰۱. قسمت دوم یادداشت‌های صبا دربارهٔ تنبک ۲۶۳
۱۰۲. مطلبی با عنوان «یادی از هنرمندان فقید» ۲۶۵
۱۰۳. قسمت اول شرح حال و آثار صبا به قلم حسینعلی ملاح ۲۶۶
۱۰۴. قسمت دوم شرح حال و آثار صبا به قلم حسینعلی ملاح ۲۷۷
۱۰۵. نوشتهٔ مجلهٔ موزیک ایران دربارهٔ حسینعلی ملاح و صبا ۲۸۹
۱۰۶. نوشتهٔ مجلهٔ موزیک ایران دربارهٔ تجدید چاپ آثار صبا ۲۸۹
۱۰۷. مطلبی به مناسبت اولین سالگرد درگذشت صبا ۲۹۰

۱۰۸. نوشتهٔ مجلهٔ تهران مصور دربارهٔ تجدید چاپ آثار صبا ۲۹۱
۱۰۹. شعر « به یاد صبا» سرودهٔ عبدالحسین سپنتا ۲۹۲
۱۱۰. انتشار کتاب خودآموز خیاطی به قلم منتخب صبا ۲۹۳
۱۱۱. نوشته‌ای به خط صبا در تحسین فرامرز پایور ۲۹۴
۱۱۲. مطلبی با عنوان «عشق من صبا» به قلم جمشید صداقت‌نژاد ۲۹۴
۱۱۳. قسمت اول «زندگی صبا جاودانه‌مرد موسیقی سنتی» ۲۹۹
۱۱۴. قسمت دوم «زندگی صبا جاودانه‌مرد موسیقی سنتی» ۳۰۳
۱۱۵. قسمت سوم «زندگی صبا جاودانه‌مرد موسیقی سنتی» ۳۰۸
۱۱۶. قسمت چهارم «زندگی صبا جاودانه‌مرد موسیقی سنتی» ۳۱۲
۱۱۷. قسمت پنجم «زندگی صبا جاودانه‌مرد موسیقی سنتی» ۳۱۶
۱۱۸. قسمت ششم «زندگی صبا جاودانه‌مرد موسیقی سنتی» ۳۲۰
۱۱۹. قسمت هفتم «زندگی صبا جاودانه‌مرد موسیقی سنتی» ۳۲۶
۱۲۰. قسمت هشتم «زندگی صبا جاودانه‌مرد موسیقی سنتی» ۳۳۲
۱۲۱. قسمت نهم «ندگی صبا جاودانه‌مرد موسیقی سنتی» ۳۳۸
۱۲۲. قسمت دهم «زندگی صبا جاودانه‌مرد موسیقی سنتی» ۳۴۲
۱۲۳. قسمت یازدهم «زندگی صبا جاودانه‌مرد موسیقی سنتی» ۳۴۶
۱۲۴. قسمت دوازدهم «زندگی صبا جاودانه‌مرد موسیقی سنتی» ۳۵۳
۱۲۵. قسمت سیزدهم «زندگی صبا جاودانه‌مرد موسیقی سنتی» ۳۵۸
۱۲۶. قسمت چهاردهم «زندگی صبا جاودانه‌مرد موسیقی سنتی» ۳۶۲
۱۲۷. مقالهٔ «صبا چهره‌ای اصیل در تاریخ موسیقی ایران» به قلم پرویز منصوری ۳۶۷
۱۲۸. مقالهٔ «صبا نوازندهٔ دل‌ها هم بود» به قلم پروین بامداد ۳۷۲
۱۲۹. مقالهٔ «عقیدهٔ صبا دربارهٔ موسیقی ایران» به قلم محمدرسول دریاگشت ۳۷۵
۱۳۰. گفتگوی مجلهٔ آدینه با فرامرز پایور دربارهٔ ابوالحسن صبا ۳۷۷
۱۳۱. گفتگوی مجلهٔ ادبستان با علی تجویدی دربارهٔ صبا ۳۸۱
۱۳۲. مقالهٔ «صبا به روایت سه‌تارش» در *فصلنامهٔ موسیقی ماهور* ۳۸۹
۱۳۳. مطلبی دربارهٔ ابوالحسن صبا به قلم عبدالحمید اشراق ۳۹۰
۱۳۴. نامهٔ کلنل علینقی وزیری به همسر صبا ۳۹۳
۱۳۵. مقالهٔ «صبا، همراهی با زندگی» در *فصلنامهٔ موسیقی ماهور* ۳۹۴
۱۳۶. مقالهٔ «نظر من دربارهٔ اجرای رنگ‌های ایرانی» در *فصلنامهٔ موسیقی ماهور* ۳۹۵
۱۳۷. مقالهٔ «گفته‌هایی دربارهٔ الوالحسن صبا» در *فصلنامهٔ موسیقی ماهور* ۳۹۸

اسناد ۳۹۹

۱. نامهٔ معارف گیلان به وزارت معارف و درخواست مجوز مدرسهٔ صنایع ظریفه ۴۰۱
۲. پاسخ وزیر معارف به نامهٔ رئیس ادارهٔ معارف گیلان ۴۰۲
۳. نامهٔ وزیری به وزارت معارف و درخواست امتیاز مدرسهٔ صنایع ظریفه ۴۰۳
۴. نامهٔ وزارت معارف به وزیری مبنی بر تصویب مجوز مدرسهٔ صنایع ظریفه ۴۰۳
۵. نامهٔ وزیری به وزارت معارف و معرفی صبا جهت آموزش ویلن ۴۰۴
۶. معرفی صبا توسط وزیری به وزارت معارف جهت آموزش ویلن ۴۰۴
۷. مکاتبه غلامحسین مین‌باشیان با وزارت معارف دربارهٔ صبا ۴۰۵
۸. درخواست مفتح اعتمادی از وزارت معارف جهت دریافت مدال ۴۰۶
۹. گواهی تأیید سازهای ساخت مفتح اعتمادی توسط صبا ۴۰۶
۱۰. رونوشت لایحهٔ برقراری مستمری دربارهٔ دختر کوچک صبا ۴۰۷
۱۱. یادداشت وزارت فرهنگ دربارهٔ مقرری دختر کوچک صبا ۴۰۸

منتخب تصاویری از اخبار ۴۰۹

تصاویر اسناد ۴۲۵

تصاویری از ابوالحسن صبا ۴۳۷

نمایه ۴۶۳

مقدمه

ابوالحسن صبا از چهره‌های شاخص و نوابغ استثنایی تاریخ موسیقی ایران است. خدمات ارزنده و تأثیری که صبا بر موسیقی ایران به‌جا گذاشته، به‌خوبی وی را از دیگر موسیقی‌دانان نسل خود متمایز کرده است.

صبا در خانواده‌ای ریشه‌دار و اهل هنر و ادب به دنیا آمد. او نوادهٔ دو ملک‌الشعرای عصر قاجار، یعنی محمودخان و فتحعلی‌خان صبا است و نام خانوادگی خود را نیز از تخلص نیای اعلای خود ــ فتحعلی‌خان ــ برگرفته است.

پرورش در خانواده‌ای هنرمند و هنردوست موهبتی برای صبا بود که از همان دوران کودکی با موسیقی‌دانان بزرگ و سازهای گوناگون آشنایی یابد و بسیار سریع‌تر و سهل‌تر از دیگران در مسیر پیشرفت قرار گیرد.

ابوالقاسم‌خان کمال‌السلطنه پدر صبا که طبیبی سرشناس و از علاقه‌مندان موسیقی بود، علاوه‌بر این‌که خود سه‌تار می‌نواخت، با موسیقی‌دانان برجستهٔ زمانه نیز آشنایی و دوستی نزدیک داشت و همین امر موجب شد صبا از دوران کودکی و نوجوانی، نزد استادان بزرگی چون میرزاعبدالله، درویش‌خان، حسین‌خان اسمعیل‌زاده، حسین هنگ‌آفرین، علی‌اکبر شاهی، حاجی‌خان و اکبرخان کسب فیض کند و نواختن سه‌تار، تار، کمانچه، سنتور، ضرب، فلوت و ویلن را فرا گیرد.

پس از تأسیس مدرسهٔ عالی موسیقی توسط کلنل علینقی وزیری در بهمن سال ۱۳۰۲ خورشیدی، صبا جزو اولین افرادی بود که در این مدرسه مشغول تحصیل شد و به مدد نبوغ و استعداد ذاتی خود و همچنین سابقهٔ تلمذ نزد استادان بزرگ، به زودی در عداد یکی از برجسته‌ترین شاگردان مکتب وزیری درآمد.

صبا در نواختن سازهای مختلف تبحر داشت و این سازها را در حد استادی می‌نواخت. در تاریخ موسیقی ایران، موسیقی‌دان دیگری که همچون وی توفیق شاگردی نزد استادان طراز اول عصر خود داشته و در نواختن سازهای گوناگون نیز توانا باشد نمی‌شناسیم.

صبا علاوه بر نوازندگی، در ادبیات، نقاشی، خوشنویسی، گل‌دوزی، جواهرسازی، گل‌کاری، منبت‌کاری، زرگری، نجاری، آهنگری، تراش‌کاری، زبان انگلیسی، سازسازی و سوهان‌کاری نیز تبحر داشت اما مهم‌تر از این هنرها و توانمندی‌ها، سجایا و صفات نیک اخلاقی همچون: خوش‌قلبی، نیک‌فطرتی، مردم‌داری و مردم‌دوستی بود که مجموعِ این ویژگی‌ها، جایگاه وی را در تاریخ موسیقی ایران والاتر و دست‌نیافتنی‌تر از پیشَ ساخته است.

صبا موجد خدمات ارزنده‌ای در موسیقی ایرانی است که به پاس این خدمات، شایسته است که وی را یکی از خدمتگزاران راستین موسیقی اصیل ایرانی لقب دهیم.

برخی از این اقدامات عبارتند از:

- صبا مجری اصیل‌ترین شیوهٔ نوازندگی سه‌تار و عامل انتقال میراث هنری و سبک سه‌تارنوازی میرزاعبدالله فراهانی است.
- صبا انتقال‌دهندهٔ سبک نوازندگی سماع‌حضور و فرزندش حبیب سماعی است. وی نخستین کسی است که برای آموزش سنتور کتاب منتشر کرد و دربارهٔ آن مقاله نوشت. تکنیک صحیح نوازندگی سنتور به همت صبا به نسل بعد منتقل شد و به تشویق او بود که نوازندهٔ تنگ‌حوصله‌ای چون حبیب سماعی به پذیرش شاگردان معدود و آموختن دانسته‌هایش اقدام کرد. بر همین اساس سخن گزافی نخواهد بود اگر صبا را احیاکنندهٔ سنتور و سنتورنوازی در دوران معاصر بدانیم.
- صبا انتقال‌دهندهٔ شیوهٔ تنبک‌نوازی حاجی‌خان و نخستین کسی است که آموزش این ساز به ظاهر ساده را از طریق نت‌نویسی قاعده‌مند و مدون کرد و دربارهٔ آن مقاله نوشت.
- صبا نخستین کسی است که با تبدیل ویلن به سازی ایرانی، آن را به خدمت موسیقی ایران درآورد و ردیف موسیقی ایرانی را برای این ساز تنظیم و تدوین کرد.
- صبا از نخستین پژوهندگان و گردآورندگان آهنگ‌ها و ترانه‌های محلی ایران بود و بسیاری از نواهای محلی را با تلاش فراوان گردآوری کرد. چه‌بسا اگر زحمات طاقت‌فرسا و مسافرت‌های وی به نقاط دوردست صفحات شمالی ایران نبود، آهنگ‌ها و ترانه‌های محلی این مناطق از بین می‌رفت و در حافظهٔ موسیقایی کشور ثبت نمی‌شد.
- صبا جزو نخستین نوازندگانی بود که در توسعه و پیشرفت نواختن چهارمضراب به عنوان یکی از فرم‌های پرطرفدار و رایج موسیقی ایرانی اقدامات ارزنده‌ای انجام داد.

- صبا جزو نخستین موسیقی‌دانانی است که دربارهٔ سازسازی، ساختمان و اصلاح صدای سازها به پژوهش پرداخت و در این خصوص مقاله منتشر کرد.
- صبا جزو نخستین کسانی است که به موسیقی و شعر عامیانه و مردم‌پسند پرداخت و اشعار و نغمات فولکلور را وارد موسیقی ایران کرد.

❊ ❊ ❊

با توجه به اهمیت صبا و خدمات ارزندهٔ او به موسیقی ایرانی بسیار شایسته است که شخصیت، اندیشه‌ها و اقدامات او برای نسل جدید به خوبی تبیین شود و این امر مستلزم دستیابی به اطلاعات و آگاهی‌های جدید دربارهٔ اوست.

البته این نکته را نیز باید متذکر شویم که صبا از معدود موسیقی‌دانانی است که چه در زمان حیات و چه پس از درگذشتش کوشش‌های فراوانی جهت شناساندن وی صورت گرفته و بر همین اساس، کتب و مقالات ارزشمندی نیز دربارهٔ زندگی و آثار او منتشر شده است.

نگارنده ضمن تقدیر از آثار ارزندهٔ صباپژوهان پیشین، به منظور شناسایی بیشتر صبا، کتاب حاضر را که حاوی نکات بعضاً نویافته است به محضر علاقه‌مندان عرضه می‌دارد.

این کتاب حاوی دو بخش است. در بخش اول که حاصل بررسی و جستجوی گستردهٔ نگارنده در روزنامه‌ها و مجلات بعضاً دشواریاب یا کمیاب است، هرگونه خبر مرتبط با ابوالحسن صبا، اعم از اعلان و گزارش کنسرت‌ها،[1] فعالیت‌های هنری، زندگی و آثار، خاطرات و مسائل مربوط به درگذشت، خاکسپاری و مجالس یادبود و نیز نوشته‌های پژوهشگران دربارهٔ وی گردآوری شده است.

از جمله نکات برجستهٔ این بخش، گردآوری نوشته‌ها و مقالات صبا دربارهٔ «سنتور»، «پنج‌ضربی و هفت‌ضربی» و «نواختن رنگ» است که دربردارندهٔ نکات سودمندی برای علاقه‌مندان خواهد بود.

بخش دوم کتاب نیز اختصاص به اسنادی دارد که از آرشیو سازمان اسناد و کتابخانهٔ ملی ایران استخراج و بازخوانی شده‌اند.

در مجموع باید گفت، کتاب فرارو ــ در کنار آثار پیشین ــ با ارائهٔ اخبار، اسناد، نکات و آگاهی‌های نو و منتشرنشده، موجب شناخت بیشتر ابوالحسن صبا شده و دریچهٔ جدیدی به روی محققین و علاقه‌مندان این موسیقی‌دان بزرگ ملی می‌گشاید.

---

۱. شایان ذکر است در هیچ یک از کتاب‌ها و مقالاتی که دربارهٔ صبا منتشر شده، راجع به کنسرت‌های وی سخنی به میان نیامده است.

در خاتمه، بر خود لازم می‌دانم از جناب آقای عنایت‌الله رحمانی و سرکار خانم مهران آشوری (مسئول محترم بخش نشریات کتابخانهٔ دانشگاه تهران) که از روی لطف روزنامه‌ها و مجلات مورد نیاز را در اختیار نگارنده قرار دادند و سرکار خانم میثاق گودرزی (مدیرکل سازمان اسناد و کتابخانهٔ ملی غرب کشور «استان همدان») که اسناد مربوط به صبا را از کتابخانهٔ ملی برای نگارنده دریافت کردند تشکر کنم.

همچنین مراتب قدردانی خود را از جناب آقای پویا دارابی به دلیل جدیت و درایت در صفحه‌آرایی و جناب آقای سیدمحمد موسوی مدیر محترم مؤسسهٔ فرهنگی‌ـ هنری ماهور برای استقبال از چاپ این اثر اعلام می‌دارم.

مهدی نورمحمدی